

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שיא
ערש"ק פרשת צו ה'תשע"א

בגדר "אין כוח ביד חכמים לאסור מה שציוותה תורה"

בח' עמלק - מי שאינו עושה אף ש'ודע את ריבונו'

גדר כהונת משה רבינו

ביטול גזירת המן ע"י קיום תורה ומצוות בלי פשרות

פתח דבר

בעזתי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת צו, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שי), והוא אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות ענייני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מאתיים וחמישים שנה
להסתלקות מורנו הבעש"ט זיע"א

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב שמואל רסקין

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States	ארץ הקודש
1469 President st.	ת.ד. 2033
Brooklyn, NY 11213	כפר חב"ד 72915
oh@chasidus.net	טלפון: 03-738-3734
718-534-8673	הפצה: 03-960-4832

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

אם על תודה יקריבנו

מביא דברי רש"י דאיירי בקרבן שנדר האדם בשעת הסכנה, ויוקשה עפ"י סדר הכתובים
דמקדים קרבן תודה ולא שכיח, לנדר ונדבה סתם דשכיח, ויבאר דלכן מפרט רש"י
הארבעה דצריכים להודות, דבצירוף כולם יחד הוי מילתא דשכיחא
(ע"פ לקו"ש חי"ב עמ' 20 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"כי יד על כס י"ה":

הצורך המיוחד בזכירת מעשה עמלק

מצות מחיית עמלק שבנפש האדם | עניינו יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו | התנגדותו
לקיום המצות דוקא | מחייתו ע"י השנאה שבלב | נתינת הכח לזה בקריאת פרשת זכור
(ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 190 ואילך)

טו. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

בפלוגתא דזבחים אי משה כהן הי'

יוקשה על פרש"י בזבחים דפי' דרב דאמר דמשה כהן הי' הוא רק אחד מ"ד דברייתא ולא
לדברי חכמים / יתרץ דרש"י ס"ל בכמה דוכתי דלמ"ד דכהן הי' בימי המילואים לא הוי
גדר כהן ממש אלא בדין הוראת שעה / ידחה דמצינו להדיא ברש"י דקיימא לי' דכהן הי'
גם לדידן, ויסיק דבאמת לכו"ע הי' כהן אלא דאיפליגו בגדר כהונתו אי הוי מצד "ונועדתי"
או ענין בפ"ע

(ע"פ לקו"ש חל"ב עמ' 28 ואילך)

כה. תורת חיים.....

מכתב קודש המבאר את הוראות ימי הפורים באופן שיתאים גם לזמן בו אנו שרויים עתה

כח. דרכי החסידות.....

שיחת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אודות דרכי
עבודת השי"ת הבא ע"י יגיעה רבה בזיכוך החומר הגס – ח"א

אם על תודה יקריבנו

מביא דברי רש"י דאיירי בקרבן שנדר האדם בשעת הסכנה, ויוקשה עפי"ז סדר הכתובים דמקדים קרבן תודה דלא שכיח, לנדר ונדבה סתם דשכיחי, ויבאר דלכן מפרט רש"י הארבעה דצריכים להודות, דבצירוף כולם יחד הוי מילתא דשכיחא

א.

בפרשתנו (ז, יא ואילך): "וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה"; וממשיך הכתוב לפרט - שני סוגים ב"זבח השלמים":

בתחילה מדבר על שלמים שבאים בתור קרבן תודה (שלמי תודה) - "אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו'"; ולאחר שמפרט דיני קרבן התודה, ממשיך בסוג נוסף של שלמים (שאינם באים בתור תודה), "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו'".

ובפירוש רש"י מבאר את המשך הענינים, וז"ל:

"אם על תודה יקריבנו - אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהן צריכין להודות, שכתוב בהן 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה', אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן, וטעונות לחם האמור בענין, ואין נאכלין אלא ליום ולילה, כמו שמפורש כאן;

...ואם נדר או נדבה - שלא הביאה על הודאה של נס, אינה טעונה לחם ונאכלת לשני ימים, כמו

שמפורש בענין".

ויש לדקדק בדבריו (וראה גם במדור זה – לש"פ צו תשס"ח ותשס"ט, שנתבארו דיוקים נוספים. עיי"ש):

1) כדי לבאר את פשט מהלך הפרשה, היה מספיק לומר בקיצור: "אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן, וטעונות לחם האמור בענין ואין נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן";

אמנם רש"י מאריך ומפרט את כל הארבעה שצריכים להביא קרבן תודה – "יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא", ואף מביא ראיה מהכתוב בתהלים שמפרט שם ארבעה סוגים אלו ואומר עליהם "ויזבחו זבחי תודה".

ולכאורה קשה: מה פשר אריכות זו – הרי רש"י אינו ספר הלכות, שענינו להורות את פרטי הדינים!?

וגם אם ברצונו להמחיש לנו את הענין, היה די בהבאת אחד הסוגים בתור דוגמא ל"הודאה על נס", ואילו את שאר הסוגים לרמוז על ידי ציון "וכו" – וכדרכו של רש"י בכמה וכמה מקומות – ותו לא!

2) לכאורה, ענינו של קרבן תודה הוא שהנס הוא המחייב את האדם להביא קרבן לאות תודה לה' שהצילו – אולם רש"י כותב "אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו", היינו, שהיה כאן נדר מצד האדם; וקשה – "נדר" מאן דכר שמייה?

ב.

ויש לתרץ בזה, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

בהדיוק הא' – למה הוצרך רש"י לפרט את כל ה"ארבעה שצריכים להודות", יש לומר שבזה מתרץ קושי כללי בהכתוב:

הנה (כנ"ל) לאחר פרשה זו דשלמי תודה, נאמר "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו", והיינו (כפירוש רש"י) "שלא הביאה על הודאה של נס".

ולכאורה צ"ע, למה הקדים הכתוב פרשת שלמי תודה לפרשת שלמים הבאים בנדר ונדבה סתם – הרי כלל הוא ש"דיבר הכתוב בהווה" (פרש"י משפטים כא, כח. ובכ"מ), ובפשטות הרי הודאה על נס היא דבר נדיר ואינו "הווה" כל כך (כמו אם מביא סתם נדר או נדבה)?

וליישב זה מפרט רש"י שבהודאה על נס (אין המדובר דוקא על נס יוצא מגדר הטבע לגמרי, אלא) נכללים כל ארבעת סוגים אלו, ולכן מובן שבצירוף כל מקרים אלו הרי מדובר בדבר שכיח ומצוי למדי, וי"ל שהוי שכיח ומצוי יותר מסתם "נדר או נדבה".

ג.

בהדיוק הב' – למה נקט רש"י ששלמי תודה באים על ידי שהאדם "נדר שלמים הללו", יש לומר: הנה כבר העירו במפרשים (ראה תורת כהנים ובפ' המלבי"ם. ועוד) על לישנא דקרא – "אם על תודה יקריבנו"; דלכאורה הול"ל "אם על תודה יקריב"?

ואמנם לפי פשוטו אינו קשה, כי לשון "יקריבנו" מתייחסת ל"זבח השלמים" שבו מתחילה הפרשה. והפירוש הוא: אם את אותו "זבח השלמים" הידוע לנו כבר (מהסדרה הקודמת - ויקרא ג, א ואילך) – יקריב בתור הודאה על נס [וכאילו כתוב: "אם על תודה יקריב את זבח השלמים"], הרי שישתנה דינו מ"זבח השלמים" הרגיל, ויהיה דינו המיוחד כך וכך;

אמנם להוסיף ביאור, מדגיש רש"י ששלמים אלו באו על ידי נדר – וכוונתו בזה, כי אמנם חיוב הקרבן הוא רק לאחר שנעשה הנס ויצא מהסכנה, אבל המציאות השכיחה בדרך כלל (וכנ"ל, ש"דיבר הכתוב בהוזה") היא שהאדם הנמצא בסכנה נודר להביא קרבן זה כבר בשעת הסכנה, שכאשר יציל אותו הקב"ה – יביא קרבן כהודאה.

[וכמו שמצינו ביעקב שנדר להביא קרבן בתור הודאה, עוד בהיותו בעת צרה – "וידר יעקב נדר לאמר וגו' והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים" (ויצא כח, כ). וכן הוא ביונה (ב, י): "ואני בקול תודה אזבחה לך, אשר נדרתי אשלמה" וגו'. ובכ"מ].

ומעתה יומתק דיוק הלשון "יקריבנו" [היינו: יקריב אות, את אותו קרבן הידוע לנו מקודם] – כי (בדרך כלל) אין כאן מצב חדש של הקרבה ("יקריב" בעתיד), אלא שהאדם מקריב את אותו הקרבן שנדר עליו כבר, בעת שהיה בתוך הסכנה.

ד.

ויש להוסיף ולבאר דיוק נוסף בלשון רש"י, ובזה נראה עד כמה לשונו מדויקת עד להפליא:

רש"י מזכיר כאן את ה"ארבעה שצריכים להודות" (כנ"ל). והנה, בשלושת הראשונים רש"י מזכיר רק את הסכנה עצמה, ואינו מזכיר את ההצלה ממנה: רש"י כותב רק "יורדי הים" מבלי לסיים "שעלו (מן הים)", וכן ב"הולכי מדבריות" אינו מסיים "שהגיעו לישוב", ועד"ז ב"חבושי בית האסורים" אינו מוסיף "שיצאו";

אולם בהרביעי נקט רש"י "חולה שנתרפא", היינו, שהוא מזכיר במפורש (לא רק את מצב הסכנה, "חולה", אלא) גם את ההצלה ממנה ("שנתרפא").

אמנם כד דייקת, שינוי זה נדרש הוא לפי תוכן הענין:

בשלושת המצבים הראשונים, מובן מאליה שחיוב הקרבן בא רק לאחר היציאה מהסכנה, שהרי קודם לכן אין ביכולתם לבוא לבית המקדש (והרי אי אפשר להקריב קרבן כשנמצאים בלב ים,

במדבר או בבית האסורים), ואין צורך לומר זאת;

אולם לגבי חולה, יש מקום לקס"ד כי מיד כשחלה הטבה מסויימת במצבו עליו לבוא לבית המקדש ולהביא קרבן תודה (אף שעדיין לא נרפא בשלימות) – ולכן צריך רש"י להבהיר ולחדש: "חולה) שנתרפא", שחיוב הקרבן בא רק לאחר שנתרפא לגמרי, וכפי שמדוייק בלשון התהלים: "ישלח דברו וירפאם".

[ובדרך זו יש לפרש גם בלשון הש"ס (ברכות נד, ב), שביחס ל"יורדי הים" ו"הולכי מדבריות" נתפרש רק מצב הסכנה ולא ההצלה ממנה, ואילו לגבי חולה וחבוש נקטו (לא רק את הסכנה, אלא גם) את ההצלה – "מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא":

בש"ס מדבר (לא על קרבן תודה בבית המקדש, כב"פשוטו של מקרא", אלא) על ברכת "הגומל". ובהתאם לכך, הרי כמו שיש מקום לקס"ד שגם מי שקצת נתרפא צריך לברך – ולכן נקטו במפורש "חולה ונתרפא", כן היה אפשר לומר שחבוש במאסר צריך לברך ברכה זו (בתוך בית האסורים) מיד כשהוקל משפטו וכדומה – ולכן צריך לומר במפורש "חבוש בבית האסורים ויצא";

אולם ב"יורדי הים" ו"הולכי מדבריות" אין צורך לפרש שהם מברכים רק לאחר שניצלו לגמרי מהסכנה – כי בדרך כלל הם נמצאים באותה הסכנה כל משך זמן היותם במדבר ובים. ודו"ק].

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

גדר הדלקת המנורה מאש המזבח

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה
אש שנאמר בה תמיד היא שמדליקין בה את הנרות
שנאמר בה להעלות נר תמיד אף היא מעל המזבח
החיצון תוקד
(ו, י, רש"י)

ביוםא (מה, ב), הובא דין זה, בסגנון אחר קצת.
דאי' שם: "אש תמיד שאמרת לך לא תהא אלא
בראשו של מזבח". ורש"י שינה וכתב "אש
שנאמר בה תמיד כו' אף היא מעל מזבח החיצון
תוקד". ויש לעיין בטעם השינוי.

ויש לומר שבזה הגדיר את דין הדלקת המנורה
מאש המזבח.

דהנה יש לחקור באם חיוב זה הוא דין בהדלקת
המנורה, שיש חיוב להדליק את המנורה מאש
המזבח, או שהוא דין באש המזבח, דיש חיוב
להשתמש באש זה גם להדלקת המנורה.

ומהנפק"מ בזה, אם מאיזה טעם אין אש
במזבח:

אם נאמר שהוא דין בהדלקת המנורה, הנה
באם אין אש במזבח א"א להדליק את המנורה,
אך אי נימא שהוא דין באש המזבח הרי באם אין
אש במזבח, וודאי שאין חיוב להדליק את המנורה
מאש זה, ואפשר להדליקה מאש אחר.

וזהו שכתב רש"י "אש שנאמר בה תמיד כו' אף
היא מעל המזבח החיצון תוקד", כי ס"ל שאין זה
דין בהדלקת המנורה, כ"א באש המזבח. שצריכים
להשתמש באש המזבח לא רק לשאר הדברים
שמדובר עליהם בפסוקים אלו, כמו "העולה על
מוקדה על המזבח" וכיו"ב, אלא גם להדלקת
המנורה ש"אף היא מעל המזבח החיצון תוקד".

(ע"פ לקו"ש ח"ז עמ' 53 ואילך)

שתי הפעולות בהקטר חלבים ואיברים

זאת תורת העולה נו' כל הלילה
בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר
כל הלילה
(ו, ב, רש"י)

כתב הרמב"ם בנוגע להקטר חלבים ואיברים
(הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"ב) "אמרו חכמים שאין
מקטירין האמורין ואיברי העולה אלא עד חצות
הלילה".

ולכא' צ"ע בדבריו, דהרי ידוע הכלל (הובא בט"ז
אור"ח סו"ס תקפ"ח) ש"אין כח ביד חכמים לאסור דבר
שפירשה התורה בפירוש להיתר", וא"כ מכיון
שכתבה התורה בפירוש שהקטר חלבים ואיברים
י"הא כשר כל הלילה", אין יש כח ביד חכמים
לאסור הקטרתן אחרי חצות (וראה בשדי חמד כללים
מערכת יו"ד כ"ל י"ז שמביא מכמה אחרונים שגם להרמב"ם ס"ל
ככלל זה).

וי"ל בזה, דהנה בהעלאת האיברים על המזבח,
נפעלים שני דברים: א. הקרבת והקטרת הקרבן. ב.
מניעת הקרבן מלבוא לידי נותר.

והנה, בהעלאת האיברים בלילה, נפעל רק
העניין השני ולא הראשון. דהרי כל עבודות
המקדש עבודתן ביום ולא בלילה, וגם הקרבת
הקרבנות בכלל עבודות המקדש היא. והעלאתן
על המזבח בלילה הוא רק כדי שלא יבוא לידי
נותר.

ונמצא, שבהעלאת האיברים ביום יש בה
עבודת הקרבה, וגם מניעה מנותר, משא"כ בלילה
יש בה רק מניעה מנותר, ולכן לכתחילה יש
להקטיר החלבים והאיברים רק ביום (ראה רמב"ם
שם ה"ג).

ועפ"ז יש ליישב דעת הרמב"ם, דסבירא
ל' שהכלל ד"אין כוח ביד חכמים לאסור דבר
שפירשה התורה בפירוש להיתר" הוא רק בדבר
שיש בו משום מצוה. דאזי אין כוח ביד חכמים
לאסור דבר שציוותה תורה בפירוש לעשותו.
משא"כ אם אין בדבר מצוה, והוא רק שהתירה
תורה לעשות כן כדי שלא יבוא לידי איסור, שפיר
יש כוח בידי חכמים לאסור.

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 948 ואילך)

"כי יד על כס י"ה": הצורך המיוחד בזכירת מעשה עמלק

מצות מחיית עמלק שבנפש האדם | עניינו יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו | התנגדותו לקיום המצות דוקא | מחייתו ע"י השנאה שבלב | נתינת הכח לזה בקריאת פרשת זכור

בקשר לקריאת פרשת זכור, ידועה קושיית המגן-אברהם¹: "וצריך טעם למה תקנו לקרות פ' עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים. . . וי"ל דמ"ת יש לנו חג עצרת וה"ה שבת ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו מפני שהי' גנותן של ישראל". ויש לעיין, דגם לזכר מעשה עמלק ישנם ימי הפורים הקשורים עם מצוות זכירת ומחיית עמלק?²

ועוד יש להקשות קושיות כלליות על מצוה זו דזכירת מעשה עמלק, ומשם נבוא להבין במהות הזכירה ע"ד הפנימיות ובעבודת האדם:

(1) סימן ס"ק ב.

(2) ראה בס' החינוך מצוה תרג: "ודין הי' לקרותה (פ' זכור) ביום פורים לפי שהוא מענינו של יום, כי המן הרשע הי' מזרעו". ובפרש"י מגילה (כט, א ד"ה ומפסיקין): "לסמוך מחיית עמלק למחיית המן". וראה רמב"ן ס"פ תצא: "ויהי' סמך למקרא מגילה מן התורה". ועוד.

ויתירה מזו, מפורש בגמרא (מגילה ל, א) שקריאת זכור היא בשבת שקודם פורים "כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה" – וא"כ בפורים ישנה לא רק הזכירה אלא ה"עשי" של מחיית עמלק.

לקראת שבת

יג

א. תכלית הזכירה היא המחיה בפועל, וכלשון הרמב"ם³ "ציונו לזכור מה שעשה לנו עמלק . (ולשנוא אותו)" בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו". וא"כ, מאחר ובזמן הזה לא שייכא בפועל מצוות מחיי⁵ מדוע קבעו דוקא לזכירה הזו קריאה מיוחדת יתר על שאר הזכירות? ב. ובעצם העניין: כיון שתכלית הזכירה היא המחיי, למה יש ציווי גם על זכירה נוסף על המחיי, מה שלא מצינו בשאר מצוות דוגמתו (וכמו לדוגמא בציווי ד"לא תחי' כל נשמה"⁶ דז' עממין – שלא מצינו ציווי זכירת מעשיהם הרעים כדי ש"נעורר הנפשות . . להלחם בהם")? ומכל זה מוכח שזכירת מעשה עמלק יש בה מצווה בפ"ע⁷, ועניינה חשוב עד כדי קביעת קריאתה בתורה בשבת מיוחדת, וכל זה נוגע בכל דור ולכל אדם תמיד.

איתא בספרים שעניינו של עמלק הוא שהוא "יודע את רבונו ומכוין למרוד בו"⁸. ומצוות זכירת עמלק בעבודת האדם עניינה, "לזכור" ולהבטיח שגם בנפשו פנימה לא תהי' מציאות של "עמלק" – "יודע את רבונו ומכוין למרוד בו" עכ"פ בדקות (כדלקמן). וכמאמר כ"ק רבינו הזקן נ"ע בביאור מצווה זו⁹: "זרעו של עמלק פי' הזריעה שלו שזרעה בישראל להיות להם בחינה זו". וא"כ עניין "זכירת מעשה עמלק" אינו תלוי דוקא במצוות מחייתו. אלא שהזכירה עצמה עניינה מחיית עמלק שבלבו¹⁰.

(3) מ"ע קפט. וראה בס' החינוך שם שלכן נשים פטורות מזכירת עמלק. וראה בביאור הר"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע נט (רסא, בשמטעם זה לא מנה הבה"ז וסיעתו העשה דזכירת עמלק כי הוא בכלל העשה דמחי'.

(4) ובתרגום הר"ח העליר ור"י קאפח: ושנאמר (את) זה.

(5) כיוון ש: (א) מצוות מחיית עמלק היא רק כשישראל על אדמתם (ובמצב של מנוחה – "בהניח ה"א לך מכל אויבך מסביב בארץ גו") כמחז"ל (סנהדרין כ, ב. ובכ"מ. רמב"ם ריש הל' מלכים) "ג' מצות נצטוו ישראל בניסותן לארץ". (ב) ואפי' אם היו התנאים לקיום מצוות מחיי, הרי "כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם וכל דפריש מרובא פריש" (מנ"ח מצוה תרד. ולהעיר מצפנח פענח (להגאון הרוגושושי) עה"ס פ' בשלח).

(6) בדברים כ, טז.

(7) ואינה רק סניף של מצות מחיית עמלק. וכמו שבאמת מנו הרמב"ם ועוד ממוני המצוות את מצות זכירה ומצות מחי' כב' מצוות, וגדריהם שונים זמ"ז: ולדוגמא, מצות מחיי' היא "חובה על הציבור" (סהמ"צ להרמב"ם בסוף המ"ע). וגם הרס"ג מנאה במנין הפרשיות (פרסא סא), ולכמה דעות רק ע"י מלך (רמב"ן ובחיי"ס פ' בשלח. ועוד. וראה לקוטי-שיחות חט"ז ע' 302 הע' 31 דאולי גם להרמב"ם מצות המלך הוא), וכמה נתאים בה (לאחרי כניסת ישראל לארץ וכו'). משא"כ מצוות זכירה היא בכל יחיד, ומצוה תמידית (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה). וראה לשונו בסהמ"צ ומנין המצוות בריש ספר היד (מ"ע קפט). וראה הדיעות שצ"ל זכירת מעשה עמלק בכל יום – הובאו באנציקלופדי' תלמודית ע' זכירת מעשה עמלק ע' רכב).

(8) כן הובא בכמה מקומות (ספר המאמרים תקס"ב (לאדמו"ר הזקן) ע' קעב. ספר המאמרים תקס"ה (לאדמו"ר הזקן) ח"א ע' שצה. ספר המצוות להצמח-צדק מצות זכירת מעשה עמלק פ"א (צה, א) ובכ"מ) על עמלק. – לשון זה נמצא בתו"כ בחוקותיו, כו, יד (הובא ברש"י בחוקותיו שם. נח י, ט. לך יג, יג) – אבל לא על עמלק. ובאור התורה (להצמח צדק) פרשת זכור (ע' א'תשפו) מקשר זה עם מחז"ל (אסתר פ"ג, יג) "ומהיכן בא עמלק . . מאצל בלעם הרשע", שבו נאמר (בלק כד, טז) "יודע דעת עליו".

(9) תורה אור פ' תצוה סד"ה זכור.

(10) אלא שכפשוט גם זכירה ומחי' זו גופא הוא כדי שיוכל לקיים מצוות מחיית עמלק בעולם כפשוטו, כנ"ל מסהמ"צ להרמב"ם.

הרחבת הדברים:

עניין "עמלק" יכול להיות באיש הישראלי הן כפשוטו (ר"ל), שורש פורה ראש ולענה המסיתו למרידה ב"ריבוננו" אף שהוא "יודע את ריבוננו" וע"י הקריאה בתורה מבטלים אותו (כדלקמן). והן בדקות יותר, דמזאת אשר מצוות זכירת עמלק היא מצוה תמידית בכל אדם ובכל הזמנים, מוכח שאין הכוונה רק ל"עמלק" רח"ל מסית שכזה – דח"ו וח"ו לומר שבכל שעה צריך להבטיח שלא יהי' עמלק כזה בבר ישראל, אלא ודאי שישנו ל"עמלק" גם בדקות יותר. ואזי נוסף ע"ז שגם על "עמלק" בדקות חלה מצוות זכירה ומחיי, הנה עוד זאת, שגם מ"עמלק" זה יכול סו"ס לבוא "עמלק" כפשוטו – "יודע כו' ומכוין כו'".

דהנה גבי עמלק אמר קרא¹¹ "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק", ואמרו חז"ל¹² "אין שמו שלם כו' עד שימחה שמו של עמלק" – דכל זמן שישנו לעמלק אין שם ההוי' בשלימות, שנחסרו האותיות ו"ה, ונותרו רק אותיות י"ה.

ולכאורה תמוה: א) כיוון שעמלק "מתכוין למרוד בו" מאי טעמא הוא מנגד רק על שלימות השם, ולא על כולו? ב) ומדוע הוא מנגד רק על אותיות ו"ה דוקא ולא על אותיות י"ה הקודמות במעלה לאותיות ו"ה? ג) ואדרבא – אותיות י"ה לבדן ה"ה שם שלם מהשמות שאינן נמחקים¹³, וע"ז אינו מנגד!

ויו"ב זה¹⁴ בהקדים הביאור במשמעות ד' אותיות דהשם הגדול בנפש האדם. דידוע שבנפש האדם דכל איש ישראל ישנן ג"כ לד' אותיות דשם ההוי' (דזהו "נעשה אדם בצלמנו"¹⁵ – שהאדם "אדמה לעליון"¹⁶, הוא בדוגמא שלמעלה"). דיו"ד וה"א ראשונה עניינם חכמה ובינה – ובכללות זהו עניין השכל; והוא"ו והה"א האחרונה, עניינם המידות שבלב ולימוד התורה וקיום המצוות בדיבור ומעשה (כמבואר כל זה בפרק רביעי מאגירת התשובה לרבינו הזקן נ"ע).

ועפ"ז, עיקר מלחמתו של עמלק היא לנגד ולהסתיר – לא כ"כ על ה"מוחין" דקדושה – אלא דוקא על מה שנוגע לפועל ממש. דאף עמלק "יודע את ריבוננו" ובהבנת האלוקות לא חסר גם אצלו, אלא שרצונו הרע הוא שההבנה שבמוח לא תפעול רח"ל על המידות שבלב ועל המעשה בפועל במחשבה דיבור ומעשה.

(11) ס"פ בשלח.

(12) פרש"י שם. נתחומא ס"פ תצא. פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' זכור. מדרש תהלים ט, ז.

(13) ברמב"ם הל' יסוה"ת (פ"ו ה"ב) ושור"ע יו"ד (סרע"ו ס"ט) לא נמנה בד' שמות שאינן נמחקים, אבל ראה רמב"ם שם ה"ד (משבועות לה, ב) שהוא שם בפ"ע ואינו נמחק, וכן בשור"ע שם ס"י. וראה ביאורי הגר"א לשור"ע שם סק"ט.

(14) ראה בעניין זה בתורה-אור סוף פרשת תצוה. ד"ה זכור בסה"מ תקס"ה ח"א וביאורו. סידור עם דא"ח (תפילות מכל השנה) שער הפורים. ספר המצוות להצמח צדק מצות זכירת מעשה עמלק.

(15) בראשית א, כו.

(16) עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג ועוד. של"ה כ, ב ובכ"מ.

וזוהי ה"מרידה" האיומה ד"מכין למרוד בו", דאף שהוא "יודע את ריבונו", דהאותיות י"ה אצלו בשלימות – ועם כל זאת ה"ה" "מכין למרוד בו" ולנגד לאהבה ויראה ומצוות מעשיות!

ונגד עמלק זה יש להילחם בכל עניין ודרגא ובחינה שהם: אם במרידה כפשוטו, ואם בדקות יותר כשה"ידיעה" באלוקות היא יותר מהקבלת-עול מלכות שמים שצריכה לבוא ממנו, דבכל דרגא אפשר לבחון ולבדוק באם המעשה והרגש הוא כפי ערך הידיעה. ובין כך ובין כך הרי זה מעשה עמלק וצריך "לעורר הנפשות במאמרים להלחם בו".

והעצה לכל זה הוא קיום מצוות עשה ד"זכירת עמלק" בשמיעת פרשת זכור מספר תורה: התורה יש בכוחה לפעול בעולם לשנות ולשנותו¹⁷, וכאשר מקשרים את מצוות זכירת עמלק עם קריאת התורה, הרי זה פועל מחיית עמלק שבנפש.

וזוהו שמצוות זכירת עמלק בקריאה מס"ת בפר' זכור, היא לדעת רוב הפוסקים¹⁸ מ"ע מן התורה: מהמעלות שבמ"ע דאורייתא לגבי מצוות דרבנן, הוא בפעולתם בעולם. דכבר נודעה האריכות בדברי רבותינו האחרונים¹⁹ שמצוות דאורייתא פעולתם בחפצא דהעולם (דכשתורה אוסרת דבר מסויים נעשה החפצא שלו דבר אסור ומתועב כו'), ומצוות מד"ס פעולתם (לכמה דעות, רק) בגברא (שגזירות דרבנן אוסרות על הגברא ליהנות או להשתמש בדבר – אבל הדבר עצמו אינו חפצא של איסור).

ובזאת שקריאת פרשת זכור היא מצות עשה מן התורה ה"ז נותן כח נוסף שזכירת עמלק תפעול את מחייתו (ובנידון דידן – מחיית עמלק שבאדם)²⁰.

וע"י קיום מצוות זכירת עמלק בזמן הגלות, וביטול עמלק שבנפש האדם, מזרזים וממהירים את קיום מצוות מחיית עמלק כפשוטו, בעולם כולו ובגשמיות. שזה יהי' לאחר ה"מינוי מלך" מלכא

17) וע"ד דחז"ל הידועים (ירושלמי נדרים פ"ו ה"ח ועוד) ע"פ "לא-ל גומר עלי" – "בת שלשה שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין".

18) ראה אנציקלופדיה תלמודית ע' ארבע פרשיות (ע' קסו), ע' זכירת מעשה עמלק (ע' ריט ואילך).

19) ראה שו"ת צפנת פענח (ירושלים תשכ"ה) סל"ג. ובהנסמך במפענח צפונות קונטרס "מאה סברות" בתחלתו. אתון דאורייתא כלל יו"ד. וראה תניא פ"ח. ובארוכה שיחות אחרון של פסח והתועדויות שלאח"ז תשל"ו.

20) וראה בספר המאמרים פר"ת לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע עמ' רצה, שמונה כו"כ עצות לביטול קליפת עמלק. והראשונה היא: "ע"י הקריאה דפ' זכור בתורה שהיא דאורייתא... וע"י הקריאה שקורא פ' מחיית עמלק בתורה מתבטל ע"ז עמלק".

משיחא, שהוא יברר מיהו עמלק, ואח"כ²¹ "ילחם מלחמת ה'" – כולל "מלחמה לה' בעמלק"²² –
 וינצח²³, ואח"כ יבנה את בית המקדש השלישי²⁴ במהרה בימינו ממש.

(21) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(22) ס"פ בשלח.

(23) כלשון הרמב"ם שם בדפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור – "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" (י"ל שכיון עה"פ: מכל אויבך מסביב).

(24) (בית ו) כסא שלם (ראה תורה אור בתחלתו).

פנינים

דרוש ואגדה

ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם כדבריו
רש"י.

(ע"פ לקו"ש חל"ז עמ' 5 ואילך)

רגשי התלהבות בכל מצב

אש תמיד תוקד על המזבח לא
תכבה

תמיד – אפילו בשבת. תמיד – אפילו בטומאה
(ו. ו. ירושלמי יומא פ"ד ה"ו)

יש לפרש לימוד זה בדרכי עבודת האדם
לקונו:

ה'אש תמיד' היא התלהבות הלב,
המתלהט ברגשי קודש להקב"ה. ועל האדם
ליזהר שאש זה תוקד ותבעיר את לבו בכל
עת, ולא תיכבה ח"ו.

והנה בשבת שהיא יום המוקדש כולו
לעבודת ה', עלול האדם לחשוב, שצריך
הוא להשקיע כל כולו במחשבה עמוקה
והתבוננות, שהיא עבודת המוח, ואין לו
לעורר בעצמו את רגשי הלב. וזהו "תמיד
– אפי' בשבת", שאפי' בהיות האדם שקוע
בהשגת הבורא, גם אז עליו לעורר בעצמו
רגשי התשוקה להקב"ה.

ומאידך, גם הרחוק ח"ו מעבודת הבורא,
ו"טמא" הוא, אין לו לחשוב שכבר "אבוד"
הוא, וא"א לו להתקרב אל הבורא. אלא
"תמיד – אפי' בטומאה" דגם על הטמא
לעורר עצמו ולעשות את כל התלוי בו
שה"אש תמיד" – "לא תכבה" ח"ו, אלא
תמשיך לבעור ולהלהיב לבו לעבודת הבורא.

(ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 217)

בישול קדירה ומזיגת הכוס אחד הן

ופשט את בנדיו ולבש בגדים
אחרים והוציא את הדשן גו'
שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא
משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה
לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים
אחרים, פחותים מהן
(ו. ד. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, הרי בד"כ "המבשל
קדירה" ו"המזוג כוס" אינם רק בבגדים
שונים, אלא עבודות אלו נעשים על ידי שני
סוגי עבדים, וא"כ גם כאן, מדוע נעשית
"הוצאת הדשן" רק בבגדים אחרים, ולא ע"י
ב' כהנים שונים?

וי"ל בזה ע"ד הדרוש:

כלל זה, דמזיגת כוס ובישול קדירה
נעשים ע"י שני סוגי אנשים הוא רק בעבודת
עבד לרבו. דהמזוג כוס אין זה לפי כבודו
להתעסק בבישול קדירה. אך בעבודת הבורא,
אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל כהן
ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמארז"ל (תנחומא עקב ב) "לא תהא יושב
ושוקל מצותי של תורה... קלה שבקלות...
וחמורה שבחמורות... הרי הן שוין".

דהרי העיקר בעבודת השי"ת הוא קיום
רצונו ית', מתוך קבלת עול מלכות שמים,
ככל אשר יצווה עלינו.

וכאשר האדם מקיים את המצוות רק
כדי למלאת רצונו ית', אין חילוק בעיניו בין
עבודה כ"מזיגת כוס" או "בישול קדירה",
דהרי העיקר הוא מילוי רצונו, ומה לי באיזה
אופן יתקיים רצונו.

חידושי סוגיות

בפלוגתא דזבחים אי משה כהן הי'

יקשה על פרש"י בזבחים דפי' דרב דאמר דמשה כהן הי' הוא רק לחד מ"ד דברייתא ולא לדברי חכמים / יתרץ דרש"י ס"ל בכמה דוכתי דלמ"ד דכהן הי' בימי המילואים לא הוי גדר כהן ממש אלא בדין הוראת שעה / ידחה דמצינו להדיא ברש"י דקיימא לי' דכהן הי' גם לדידן, ויסיק דבאמת לכו"ע הי' כהן אלא דאיפליגו בגדר כהונתו אי הוי מצד "ונועדתי" או ענין בפ"ע

א.

ויחר אף ה' במשה (שמות ד, יד) ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם (שנאמר סימן איזה חרון הי' שם, פעמים הכאה פעמים נזיפה פעמים קללה וגידוף (רש"י)) וזה לא נאמר בו רושם, ר"ש בן יוחי אומר אף זה נאמר בו רושם שנאמר (שמות שם) הלא אהרן אחיך הלוי והלא כהן הוא הכי קאמר אני אמרתי אתה כהן והוא לוי (אהרן אחיך שהי' ראוי להיות לוי (רש"י)) עכשיו הוא כהן ואתה לוי (ומשם זכה אהרן לכהונה (רש"י)), וחכמים אומרים לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד, ויש אומרים לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה שנאמר (דברי הימים א כג, יד) ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבט הלוי ואומר (תהלים צט, ו)

יקשה אפרש"י אמאי הכריח דרב דאמר שכהן הי' ס"ל רק כהי"א בברייתא ולא כחכמים דבז' ימי מילואים נתכהן

בסוגיא דזבחים (קא, סע"ב ואילך), שקיל וטרי גבי הא דאכל משה מאיל המילואים (פרשתנו ח, כט), דרב ס"ל "משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים", וראייתו מן הכתוב הנ"ל, דכתיב "מאיל המילואים למשה הי' למנח", ומנה לשון חלוקה בכהנים הוא (רש"י בזבחים שם), ובתר דמותיב מכמה ברייתות ומפרק לה וכו', מסיק התם (קב, א): "כתנאי (אם משה כהן הי' (רש"י)),

משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו".

ויוכיח כן מפירושו בכ"מ

ונראה לחדש בזה דרש"י סבירא לי' דאי נימא כרבנן שרק בשבעת ימי המילואים עשה עבודות של כהונה ושימש כהן, עדיין ליכא למימר דגדר דין כהונה ממש הי' עליו, עד שנוכל להעמיד הדברים כרב שסבר ש"לשון חלוקה בכהנים" נאמר בו, אלא דין זר הי' בו ושמש בהוראת שעה (ולישנא ד"נתכהן" יש לדחוק קצת דשם המושאל הוא), ורב ס"ל דדין כהן ממש הי' לו ולא רק שעשה כמעשי הכהנים בהוראת שעה, כדאמר "משה רבינו כהן גדול" ולא נקיט בלשון "משמש בכהונה" (וכיו"ב), ולהכי לא מצי אוקמי דרב ס"ל כחכמים, ועל כרחך דס"ל כי"א ד"לא פסקה כהונה אלא מזרעו (של משה) אבל הוא כל ימיו כהן הי'".

והכי מוכח נמי מלישנא דרש"י שם בד"ה לא נתכהן משה (היינו בדעת חכמים), שכתב להדיא "ולא פסקו לו כהונה מעולם".

ומצינו לדייק דהכי סבירא לי' לרש"י, ממה שפירש בדוכתא אחרינא בש"ס ועל המקראות. דהנה, על הכתוב (פרשתנו ח, כח) "ויקטר המזבחה" פירש רש"י: "משה שמש כל שבעת ימי המילואים בחלוק לבן". ולא נתפרש מה נתכוין ליישב בזה, ולפום ריהטא רצה רש"י לפרש ענין עשיית משה כל עבודות הללו, ומבאר, דהיינו לפי שכל שבעת ימי המילואים שמש בכהונה, וכדפירשו דבריו במפרשים (ראה רא"ם, גר"א ועוד כאן)³ דכוונתו לדברי הש"ס הנ"ל שנתכהן בימי המילואים, וכ"ה בתורת כהנים

ופרש"י בד"ה ויש אומרים, דלשיטת הי"א "לא פסקה כהונה אלא מזרעו אבל הוא כל ימיו כהן הי', ורב דאמר כיש אומרים".

ולכאורה צריך ביאור טובא בדברי רש"י דרב ס"ל כי"א, דהא כל ראייתו של רב ד"משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים" היא מן הכתוב "מאיל המלואים למשה הי' למנה" דכתיב בשבעת ימי המלואים, וא"כ למה לי' לרש"י למימר "רב דאמר כיש אומרים" (דס"ל שכל ימיו הי' משה כהן), הא מצי לאוקמי נמי דס"ל כחכמים ד"לא נתכהן . . אלא שבעת ימי המלואים", והיינו שבאותן ז' הימים כהן גדול הי' ולפיכך הי' חולק בקדשי שמים מאיל המלואים (ונימא דזוהי כוונת רב שמשח רבינו כהן הי')⁴.

ואף דאמרינן התם בגמ' "כתנאי", דמשמע דרב לאו אליבא דכולי תנאי, מיהו עדיין ליכא שום הכרח לומר ד"תנאי" קאי אתנאים שבסוף הברייתא, שבפלוגתתם תליא מילתא, ומצינו שפיר למימר² דהיינו דעת ריב"ק ורשב"י דאיהו סברי דלא הי' כהן (ולהלן ית' בזה בפלפול אי סברי דכהן הי' או לאו), דדברי רב הוא רק לרבנן וי"א ולא להנהו תנאי דברישא דברייתא.

ב.

יחדש דרש"י סבר דלחכמים לא הוי בגדר כהונה ממש, אלא מדין הוראת שעה,

(3) ושם – גם שקו"ט מה שלא פרש"י ענין זה בפסוקים הקודמים.

(1) ראה חדא"ג מהרש"א ויד דוד לזבחים שם.

(2) אף שהוא קצת דוחק.

ובאמת יש לדייק מלשון רש"י התם (עבודה זרה שם), דעל שאלת הש"ס שם "במה שימש משה כל שבעת ימי המלואים", כתב רש"י "לא נשתמש בבגדי כהונה דכתיב (תצוה כח, ב) ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך והוא הי' זר אצלן ועל פי הדבור שמש ולא הוזכרו בגדים".

דהנה, בפ' הראב"ד (ע"ז שם) כ' "וא"כ משה במה שימש מי משתרי בי' מחוסר בגדים כי היכא דאישתרי לי' זרות, או דילמא לדידי' נמי הווי לי' בגדי כהונה", היינו דפירש בקושיית הש"ס דנסתפק המקשן אם הותר לו גם לשמש מחוסר בגדים כשם שהותר לו לשמש אף שזר הוא, או דשמש במה שהוא בגדר בגדי כהונה (ומהמשך פירושו בדברי הגמ' משמע קצת, דס"ל דה"חלוק לבן" הוי לי' כבגדי כהונה. עיי"ש (וכן משמע בשו"ת הרשב"א ח"א סמ"ב. ועצ"ע)).

ומלישנא דרש"י שכתב "ולא הוזכרו בגדים", ולא כתב רק ששמש בפועל "בלא בגדים" וכיו"ב, משמע דר"ל דמה שעל פי הדבור שמש הוא לא (רק) לפרש שמטעם זה הי' שרי לי' לשמש בלא בגדי כהונה, אלא רצה לדייק בזה, שעצם השימוש הוא ע"פ הדבור, ולא הי' בזה גדר כהונה. וראה גם בפרש"י⁶ בתענית (יא, סע"ב ד"ה במה שימש משה) "דאילו באהרן כתיב בגדי כהונה דכתיב (תצוה כט, ח. ולכאורה צ"ל "והלבשת" – שם, ה) והלבשתם שבשעה שהי' משה עובד אהרן הי' לבוש בגדי כהונה ועבודה דמשה גזירת הכתוב הוא ובגדי כהונה לא מצינו בו כו".

והא גופא הוא עומק כוונתו במאי דהזכיר בפירושו על המקרא דברי הש"ס ששמש משה

(פרשתנו ח, טו)⁴: כל שבעת ימי כל שבעת ימי המלואים הי' משה משמש בכהונה גדולה.

מיהו צ"ע קצת בזה, דהא מה שהזכיר רש"י דבחלוק לבן שמש – הוא מהא דאיתא בש"ס בדוכתא אחרינא (ע"ז לד, א. תענית יא, סע"ב): "במה שמש משה כל שבעת ימי המלואים, בחלוק לבן".⁵

ותימה, מה ראה רש"י להזכיר הכא דברי הש"ס דהתם שהם רק לענין פרט צדדי וקושיא אחרת, דהתם כבר ידוע לנו שעשה עבודות של כהונה ורק בעי הש"ס לברר במה שמש עבודות הללו. ואם בא רש"י הכא רק לפרש האי דעשה משה בעצמו כל עבודות של כהונה, כדפירשו המפרשים, אמאי נמנע מלהזכיר להדיא הא דזבחים ותורת כהנים ש"הי' משה משמש בכהונה גדולה", ומה רצה להדגיש בהא דהזכיר הכא תירוץ הש"ס לענין הבגדים דוקא, שהוא פרט טפל.

ולכחי נראה יותר לומר כדברינו, דרש"י ס"ל דלדעת חכמים ששמש בעבודות של כהונה רק בז' ימי מלואים (ולא הי' לו דין כהן כל ימיו), הנה אף בעת ששמש בכהונה לא הי' ע"ז דין כהונה ממש, אלא הי' בגדר הוראת שעה ע"פ ציווי שהזר יעשה שמוש של כהונה.

(4) וראה גם שם, כט.

(5) ובירושלמי יומא פ"א ה"א: "פשט הוא לן שבחלוק לבן שימש משה בכהונה גדולה". ובויק"ר (פי"א, ו) "שבחלוק לבן שימש משה כל שבעת ימי המלואים". ועד"ז בפסיקתא דר"כ (ופסיקתא רבתי) פ' פרה "פשוט הוא לן שבחלוק לבן שמש משה במדבר" [ובירושלמי שם (ועד"ז בפסיקתא דר"כ, פס"ר ויק"ר שם) ממשיך ומביא ראי' "א"ר תנחום כו' ותני לה כל שבעת ימי המלואים הי' משה משמש בכהונה גדולה כו"]. וכ"ה ביל"ש תהלים רמז תתנב בסופו. ובמדרש תהלים סוף מזמור צט: בחלוק לבן שמש משה בכהונה גדולה כל שבעת ימי המלואים.

(6) וידועה השקו"ט אם הפירוש לתענית הוא מרש"י. (ראה שד"ח (קה"ת) כרך ט' כללי הפוסקים ס"ח אות ג. וש"ג).

מחרון אף זה) או דמעולם לא נפסקה לו כהונה⁷ (וחרון אף זה "לא נאמר בו רושם").

וזהו שנמנע רש"י מלהזכיר שבכל שבעת ימי המלוואים שמש משה בכהונה (גדולה), כי לשיטתו לא הי' שימוש בגדר דכהונה (גדולה), כ"א הוראת שעה שנשלח ע"פ הציווי לחנך את אהרן ובניו לעבודת המשכן.

ג.

עפ"ז יתרץ תמיהת המפרשים על רש"י שנקט כהקס"ד דהסוגיא בזבחים

והנה, בסוגיא דזבחים התם (קא, סע"ב) פריך ארב דאמר משה רבינו כהן גדול הי': "מיתבי, לחם אלקיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל (אמור כא, כב) (בבעל מום כתיב להתירו בקדשים (רש"י)), אם נאמרו קדשי קדשים למה נאמר קדשים קלים כו', אילו לא נאמר קדשים קלים הייתי אומר קדשי קדשים הוא דאוכל שהרי הותרו לזר ולהן קדשים קלים לא יאכל כו', קתני מיהא שהרי הותרו לזר ולהן (קא ס"ד) הותר לזר במשה קאמר שאכל חזה ושוק של איל המילואים וקדשי קדשים הי' כדכתיב כו' (רש"י) מאי זר לאו משה". ומשני: "אמר רב ששת לא, בבמה קאמר (דהותרו לזר (רש"י)) וכדברי האומר (זבחים קיג, א) יש מנחה בבמה" (בבמה קטנה, ומנחה קדשי קדשים היא כו' (רש"י)).

ומעתה תימה ופליאה על רש"י, שבפירושו אהאי קרא ד"ומן הקדשים יאכל" כתב הכי: "אלו קדשים קלים ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים אם לא נאמר הייתי

בחלוק לבן דוקא ולא בבגדי כהונה גדולה, דבהא רצה לבאר דלא נימא שמה שעשה משה כל עבודות אלו הוא בגדר דין כהן ממש, אלא כנ"ל שהוא בגדר הוראת שעה, והביא ראי' לזה מהא דשמש בחלוק לבן.

דהנה, אי אמרינן דכהן (גדול) ממש הי' (כמשמעות התו"כ הנ"ל), נצטרך לומר חידוש דאף שכהן (גדול) הי' לכל דבר באותה שעה, מ"מ, על פי ציווי מיוחד שימש בבגד מיוחד (בגדי לבן) ולא בבגדי כהונה גדולה⁸. ולהכי הי' נראה יותר לרש"י מהא דשימש בבגדי לבן, דבאמת הוראת שעה היתה כאן לענין עבודות כהונה, ולהכי לא הוי כהן לכל מילי לשמש בבגדי כהונה.

ועוד נראה להוכיח דרש"י בחיבורו על המקרא סבר דלא הי' משה כהן, דהא על הכתוב הנ"ל ד"ויחר אף" הזכיר להדיא רישא דברייטא דזבחים: "ר"י בן קרחא אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם וזה לא נאמר בו רושם כו' א"ל ר' יוסי אף בזו נאמר בו רושם הלא אהרן אחיך הלוי שהי' עתיד להיות לוי ולא כהן והכהונה הייתי אומר לצאת ממך מעתה לא יהי' כן אלא הוא יהי' כהן ואתה הלוי שנאמר ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבת הלוי". והרי אליבא דהני תרי תנאי לא הי' במשה דין כהן, ורק איפליגו אם הי' עתיד להיות כהן מעיקרא ונטלה הימנו⁹ (ולהכי שפיר הי' "רושם" ופעולה

(7) ונצטרך לומר בטעם הדבר שהוא משום ש"עדיין לא נתקדשו בגדי כהונה" (תוד"ה במה – ע"ז שם. וראה גם תוד"ה מאי – חגיגה ו, ב), אבל לכאורה אין לומר כדרך זו אליבא דפרש"י על הכתובים – שלא הובא בו זה.

(8) וראה נח"ל לפרש"י שמות שם.

(9) ראה משכיל לדוד בפרש"י שמות שם.

היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן¹¹ הרי להדיא דלפרש"י ה' משה הכהן¹². ועוד, דבפ' פקודי (מ, לא) כתב רש"י "יום שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה ותרגומו ויקדשון מני' בו ביום קדש משה עמהם", ומשמע שכהונת משה ה' שווה לכהונת אהרן (עכ"פ בשמיני למלואים).

ובאמת, יש לדקדק גם בפרש"י הנ"ל לפ' שמות בענין המחלוקת דריב"ק ור"י אם אותו חרון אף עשה רושם – דהנה, רש"י שם הביא בדברי ר"י (ש"חרון אף" זה עשה רושם ונטלה הכהונה הימנו) הראי' מהכתוב "בניו יקראו על שבט הלוי" (ובברייתא דזבחים הובאה ראי' זו בשיטת ה"א דכהן ה' משה ורק בניו לא היו), משמע דכוונתו לפרש שמשה עצמו ה' כהן כל ימי חייו ורק מזרעו של משה פסקה הכהונה, וזהו רושם החרון אף שנטלה ממנו שלא תמשך לזרעו. [שו"ר דכן פי' להדיא בהגהת חק נתן לזבחים שם (נדפס באסיפת זקנים לזבחים)].

[ושמא גם בדעת ריב"ק יל"פ דמלכתחילה ניתנה כהונה רק לו בלבד ולא לזרעו¹³, ולכן לא נחשב זה רושם של חרון אף. ועוד דמפורש בכ"מ בדברי חז"ל¹⁴ בשם ריב"ק דמשה שימש בכהונה גדולה כל מ' שנה¹⁵ ואין בזה סתירה

אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום שמצינו שהותרו לזר שאכל משה בשר המלואים כו' (ומסיים) כך מפורש בזבחים].

וכבר הקשו עליו המפרשים (ראה רא"ם, צידה לדרך, דברי דוד (להט"ז) ועוד – לפרש"י שם. קרבן אהרן לתו"כ אמור שם), אמאי נקט רש"י שהיתר קדשי קדשים לזר ה' באכילת משה בז' ימי המלואים, הא מה ש"כך מפורש בזבחים" הוא רק לפי הקס"ד בגמ', אבל למסקנא דמילתא תריץ רב ששת שהכוונה ב"קדשי קדשים" . . הותרו לזר" היא למה שהותרו "בבמה לזר".

ולדברינו אתי שפיר¹⁰, דדעת רש"י היא דאליבא דחכמים זה ששימש משה בז' ימי המלואים לא ה' משום דין כהונה אלא ענין של "שימוש" בלבד, ולהכי שפיר ס"ל כס"ד דגמרא דמה שאכל מבשר איל המלואים הוי כזר האוכל.

ד.

ידחה, דבאמת מצינו דס"ל לרש"י דמשה ה' בגדר כהן ממש, ויתרין מה שמ"מ לא הזכיר זה רש"י להדיא גבי עבודת המלואים

איברא, דבאמת דוחק לפרש כן בשיטת רש"י, כי מצינו בכמה דוכתי דלא ס"ל כן. דבפ' תצוה בציווי ע"ד התנופה דאיל המלואים פרש"י (כט, כד) "שניהם עסוקים בתנופה הבעלים והכהן, הא כיצד? כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף ובזה

(11) משא"כ לפנ"ז (שם, כב) "לכך אני מצריכו החוזה להיות לו לעובד העבודה למנה וזה משה ששמש במלואים והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים כמפורש בענין", ולא פירש שמשה כהן.

(12) ולשון רש"י "ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן" אין הכוונה שלא ה' משה כהן ורק לדין זה דתנופה נחשב משה כהן, אלא קאי בעיקר ע"ז, ש"אהרן ובניו בעלים".

(13) מיהו חידוש גדול הוא זה – והו"ל לפרש.

(14) פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי שם. ויק"ר שם. מדרש תהלים שם (הובא גם במדרש הגדול שמות שם. פרשתנו ח, טו). וראה לקמן הערה 20.

(15) כ"ה במקומות שבהערה הקודמת. וצ"ע – דל"ט היו.

(10) וראה מה שת' בנחלת יעקב, גיא, צדה לדרך ועוד – לפרש"י שם.

לפשט המקרא].

משכן בשלימות, דעיקר הקמתו והעבודה בו היו משמיני למלואים (ר"ח ניסן) ואילך¹⁸, מצינו לדחוק עכ"פ, שאז גם חלוק לבן אפשר שהוא בגד מתאים להמשכן דאז¹⁹, מיהו איך יתכן לומר שכל הל"ט שנה, שמשה חי' כהן גדול חי' זה בלי בגדי כהונה?!

ואכן בתוס' (ע"ז שם) כתבו ד"למ"ד . . משה רבינו ע"ה כ"ג חי' ונשתמש בכהונה גדולה מ²⁰ שנה . . לשון כהונה גדולה משמע בח' בגדים ככ"ג.

ה.

יפלפל בגדר כהונת משה, ויסיק דפלוגתא דזבחים היא אם כהונה שבו היתה מצד ענין "ונועדתי" או כגדר בפ"ע

ולתרץ זה יש להעמיק עוד בגדר כהונת משה, ובוזה תתבאר שורש הפלוגתא דזבחים בכהונת משה.

דהנה גדר המשכן ושימושיו חי' בב' ענינים: (א) כגדר מצות המקדש – "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (ל' הרמב"ם ריש הל' בית הבחירה), היינו מקום עבודת²¹ הכהנים. (ב) "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת

ולהכי נראה יותר, דלשיטת רש"י חי' משה בדין "כהן"¹⁶, ומעתה הדרא קושיין לדוכתא אמאי הוכרח רש"י בזבחים למימר דרב ס"ל כי"א ולא מצי לומר דכחכמים אזיל, וגם יש ליישב הא דהזכיר רש"י דוקא לשון הש"ס "משה שמש כל שבעת ימי המלואים בחלוק לבן", ולא הזכיר "בכהונה גדולה".

ובאמת, על קושיא זו האחרונה על פירושו במקרא, יש לומר דבאמת ס"ל בפירושו למקרא כמ"ד (ולהלן תתבאר שיטה זו) דכל ל"ט שנה חי' משה כהן גדול (ולא שייך למנקט בלשון המורה דרך בז' ימי מילואים כהן חי'), אלא שמ"מ בשבעת ימי המלואים, שימש בחלוק לבן, ולא כאהרן ובניו ששמשו בבגדי כהונה.

ולתרץ הקושיא על דברים בזבחים יש לבאר תחילה גדר זה שמש בלא בגדי כהונה, אף שכהן חי' דלכאורה יוקשה שהרי בגדי כהונה אינם דין נוסף בכהן, אלא הוה מגדר הכהונה עצמה שעל ידם נכנס בכהונה (כדלהלן מפרש"י), וע"ד הא דקיי"ל (סנהדרין פג, סע"ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ד): "בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוה להו זרים". וכדפרש"י (סנהדרין שם) "שע"י בגדים הווי כהונה". ובפי' רש"י עה"פ (תצוה כח, ג) "לקדשו לכהנו לי" כתב להדיא – "לקדשו להכניסו בכהונה ע"י הבגדים שיהא כהן לי"¹⁷.

והנה, לענין ז' ימי המלואים, כשלא חי' עדיין

18 וראה בארוכה לקו"ש חל"א ע' 220 ואילך, בגדר המשכן בשבעת ימי המלואים – לפי שיטת רש"י.

19 בפ"י הר"י מאורלייניש בתוס' ע"ז שם חי' המשכן בז' ימי המלואים בגדר במה, ואין בגדי כהונה בבמה (זבחים קיג, רע"א במשנה) ואין כהן בכלל בבמה (זבחים שם, הובא בפרש"י כאן – זבחים קא, סע"ב). אבל בתוס' רב אלחנן ע"ז שם (רשב"א ותוס' שאנץ שם. שטמ"ק בכורות ד, ב) כתבו (גם מטעם זה) דעדיף מבמה.

20 ראה לעיל הערה 14.

21 ראה רמב"ם בספר המצות מ"ע כ'.

16 ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 175.

17 ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 171 ואילך.

הרחק מן המחנה וקרא לו אוהל מועד והי' כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד", "והי' כבוא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האוהל ודבר עם משה", "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים גו' ושב אל המחנה". והיינו ש"אוהל מועד" הי' לפני הקמת המשכן, ב"אהלו של משה", שבו הי' הקב"ה מדבר עם משה ומלמדו תורה²⁵. אלא ש"הדבר הזה נהג מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר . . ומשהוקם (המשכן) לא נדבר עמו עוד אלא מאוהל מועד" (פרש"י שם, יא).

ולחכי י"ל דבענין זה היתה עיקר כהונת משה, שהרי ענינו דמשה הוא שעל ידו היתה מסירת דבר ה' (התורה) לישראל, והוא תמיד מוכן לדבור ה'²⁶, וא"כ עיקר ענינו של המשכן ביחס למשה הוא מה שהוא "אוהל מועד", "ונועדתי לך שם", ולכן י"ל דכמו שהי' באהלו של משה, שלא הוצרך לבגדים מיוחדים לשמוע "את כל אשר אצוה אותך", כן הוא באוהל מועד שבמשכן, שהכניסה בשביל לשמוע דבר ה', אינה צריכה בגדים מיוחדים, בגדי כהן (כה"ג)²⁷, כי זהו ענינו של משה שהוא מוכן לזה תמיד²⁸.

מיהו, מזה שמשה הוא שחינך את הכהנים לעבודתם במשכן, וכן משה חניך את המשכן

מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל" (תרומה כה, כב), וזהו גדר "אוהל מועד", מקום המיועד לדיבור עם משה (ראה רמב"ן ר"פ תרומה).

ומעתה יש לחקור גבי גדר כהונת משה, וע"פ מ"ש הראב"ד בפירושו על תורת כהנים²², דאיתא שם עה"פ (אחרי טז, ב) "דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש" – "אחיך באל יבוא ואין משה בבל יבוא", ופי' הראב"ד "ואין משה בבל יבא בכל עת שהרי משה תמיד הי' נכנס לפני ולפנים לשמוע הדיבור מבין שני הכרובים"²³, ולא מצינו שיצטרך משה ללבוש בגדי כהונה בכדי ליכנס לפני ולפנים "לשמוע הדיבור"²⁴.

ויש לומר ביאור הענין בזה, דהנה ענין הא' דלעיל נתחדש במשכן, שאז נצטוו (תרומה כה, ח) "ועשו לי מקדש", לעשות משכן ומקדש – בית לה', דלא כמו שהי' לפני²⁵ שהיו מקריבים בבמה בכל מקום; אבל הענין הב', ש"נועדתי לך שם" (מקום מיועד לדיבור ה'), כבר הי' קודם הקמת המשכן, באהלו של משה, כמ"ש (תשא לג, ז ואילך) "ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה

(22) ראה עד"ז גם מדרש הגדול ר"פ אחרי.

(23) בצפנ"ע נ"ע ת"ת אחרי שם כ' על דברי הראב"ד "חס ושלוש רק בהיכל ושלא לצורך עבודה אסור כהן ומשה רבינו מותר". אבל להעיר שגם בנוגע לאהרן איתא במדרש (ויק"ר פכ"א, ז. וראה רד"ל שם. שמו"ר פל"ח, י ובפרפרשים שם) בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה. וראה תו"ש תצוה (הנמשך בשוה"ג) לצפנ"ע שם) פכ"ט אות קמו. ועוד.

(24) ומ"ש רש"י בר"פ ויקרא "הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין", ד"משה הי' נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד" (פרש"י תרומה כה, כב) – י"ל דהא והא הוי, אלא שבפשוט נקט אחד מהם, אהל מועד, כיון שאין הכרח ליכנס לקד"ק. ודוחק (וראה תו"ש שם. וש"נ).

(25) ראה פרש"י שם, ז "בית ועד למבקשי תורה".

(26) ראה בהעלות יב, ד ובפרש"י. וראה גם רש"י שם ט, ז.

(27) כי גם את"ל שהטעם לזה שבעבודת פנים צריכים בגדים מיוחדים, בגדי לבן, י"ל שהוא מצד קדושת המקום, דמקום קה"ק בעי בגדי לבן, ולא דהוי חובת העבודה (ראה בארוכה בזה לקו"ש חכ"ב ע' 5-94) – י"ל דזה שייך רק בכניסה דכה"ג לקה"ק, שזוהו מקום עבודתו, אבל לא בשייכות לכניסת משה, שאצלו הוא מקום של "ונועדתי". ועצ"ע. ולהעיר מאוה"ח תצוה (כה, ב) דבגדי כהונה ענינם הוא רק לכבוד ולתפארת לאהרן ובניו. וראה בית האוצר מערכת בגדי כהונה (כלל י"ד).

(28) להעיר מאוה"ח אחרי (כרך א) ע' רפה-1.

ישראל דוקא (מכילתא בתחילתה. ספרי שופטים יח, טו וברמב"ן שם), אבל לא שהיא מוגבלת למקדש (עזרה וקד"ק) – ומפורש בכמה נביאים ששרתה עליהם נבואה מחוץ למקדש], והלכך גם במשכן הו' ב' גדרים שונים³¹: (א) משכן שהוא לעבודת ה' בו, (ב) בתור "אהל מועד" – שבו שמע משה דבר ה' אל ישראל³².

ועפ"ז י"ל בביאור הפלוגתא דזבחים, שלכונ"ע ה' משה בקדושת כה"ג בכל משך הארבעים שנה, וכל השקו"ט אם משה ה' כה"ג כל ארבעים שנה היא בגדר ענין קדושה זו גופא, אם ה' זה בתור ענין בפ"ע או שהוא חלק מענינו בתור מקבל התורה מהקב"ה:

לדעת ה"א שלא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה, ה' בו קדושת כה"ג בתור ענין בפ"ע, ולהכי רב דאמר "משה רבינו כה"ג וחולק בקדשי שמים ה'" על כרחך צ"ל דס"ל כיש אומרים שה' בו קדושת כה"ג בפ"ע, ולדרך זו, אם רצה משה ליכנס לשרת ולעבוד עבודת (כה"ג) ה' עליו ללבוש בגדי כהונה³³, וכמ"ש בתוס' הנ"ל, דלמ"ד זה בזבחים דמשה רבינו

שיהי' מוכן וראוי להקרבה בו, משמע, שגם ענין ה' שבמשכן (שהוא מקום העבודה) שייך למשה, אבל להיות שהי' "טרוד בשכינה" כדאמרינן בזבחים שם (קא, ב), להכי לא ה' טרוד בשירות דכהונה.

ובהכי יש מקום לעיון, אם גדר העבודה (השמוש דכהונה) דמשה במשכן הוא ענין בפ"ע, או שהוא חלק מהענין ד"ונועדתי" שהי' במשה, ואינו ענין בפ"ע. וי"ל דתליא מילתא אי נימא דגדר "ונועדתי" נעשה לחלק בלתי נפרד מגוף המשכן, או דילמא כיון שגדר "אוהל מועד" ע"ש "ונועדתי לך שם" ה' גם לפני הקמת המשכן (באהלו של משה), ולאידך בבתי מקדשות (מקדש ראשון ושני) לא נאמר שענינם הוא "ונועדתי לך שם"²⁹ שעל ידם בא דבר ה' אל הנביא³⁰ [ובתנאי הנבואה מצינו רק שהיא בארץ

29) להעיר משו"ת חת"ס יו"ד סר"ל.

30) השאלה באו"ת (שצ"ל במקדש ר"הנשאל פניו כלפי שכינה", "פניו לפני הארון כו" (יומא עג, א. רמב"ם הל' כלי המקדש פא ה"א)) הוא תנאי בשאלת או"ת, ואין לומר ביחס לזה שהוא מקום שעל ידה נעשה "ונועדתי", ציווי ה' לבני בדר"ת, ובפרט שאין שואלין באו"ת אלא לדברי הרשות וכיו"ב ולא בהוראות של הלכה (ראה רש"י עירובין מה, א ד"ה הרי). – וראה לקו"ש חל"א ע' 160 הערה 31 ובשו"ג שם.

וכן הא דב"ד יושביו בלשכת הגזית (משנה סנהדרין פו, ב. מדות בסופה. ועוד) ומשם הוראה יוצאת לכל ישראל, פשיטא דאין לומר ע"ז שהוא המקום ד"ונועדתי" שהקב"ה מדבר עם בני". ועוד י"ל דזה אינו מדיני וגדרי ביהמ"ק*, אלא דין בסנהדרין, כי סנהדרין גדולה צריכה להיות סמוכה לשכינה כמו שלמדים מ"ז"ל תעלה במעלות על מזבחי" (יתרו כ, כג) וסמוך לו (משפטים כא, א) "ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם", מכאן שסנהדרין גדולה צ"ל אצל מזבח (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. וראה מכילתא ס"פ יתרו. משפטים כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים). אבל להעיר (ועיקר) דלשכת הגזית ה' חצי' בקודש וחצי' בחול והסנהדרין ישבו בחצי' של חול (ראה יומא כה, א).

31) להעיר מהשקו"ט בכמה עניני קדושה אם יש לקדושה קלה אצל קדושה חמורה: אם יש בקדושת כהן מקדושת לוי, בקדושת כה"ג מקדושת כהן הדיוט. ועוד – ראה צפע"נ מהד"ת (צא, סע"ב ואילך). צפע"נ על התורה ר"פ קרח. ועוד.

32) לכאורה י"ל שתלוי בב' הדעות בפרש"י (תצוה כט, מב) אם "מעל מזבח הנחושת ה' הקב"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, וי"א מעל הכפורת כמו שנאמר ודברתי אתך מעל הכפורת", דלפי דיעה הא' מובן דשייך לענין העבודה שהיא על המזבח. אבל להעיר שגם בארון ישנה הז' על בין הבדים וי"א שצריך שיגע בכפורת (ירושלמי יומא פ"ה ה"ד).

33) להעיר מראב"ע תשא (ל, יט בפ"י הארוך) דמשה ה' רוחץ ידיו ורגליו בכל עת בואו אל אוהל מועד. ובפ"י הקצר שם "ורחצו אהרן ובניו ולא אחרים ובאלה פקודי משה עמהם כי הוא כהן הכהנים הגדולים והוא כיהן קודם אהרן".

(* אבל להעיר מלקו"ש חל"א ע' 152.

ע"ה כה"ג הי' ונשתמש בכהונה גדולה מ' שנה הי' זה בח' בגדי כה"ג, וכן"ל.

אבל להדיעה שס"ל שלא נתכהן משה אלא בז' ימי המלוואים בלבד, הכוונה היא לומר שרק אז הי' משמש בכהונה בפועל, אבל כל המ' שנה היתה הכהונה שבו חלק מענינו בתור מקבל התורה מפי ה'³⁴, ובמילא גם אם הי' נכנס לצורך עבודה לא הי' צריך ללבוש בגדי כהונה, כי תמיד הי' מוכן לשמוע דבר ה' ובמילא שמושו בתור כהן אינו ענין בפ"ע, אלא חלק מ"ונועדתי" שבמשכן.

ומעתה י"ל, רש"י בפירושו עה"ת קאים בשיטה זו שלא נפרד ממש ממעלתו שהוא מקבל התורה מעת מ"ת בהר סיני, וגם בז' ימי המלוואים ששימש משה, הי' זה פרט בכללות ענינו, מקבל דבר ה' מאת הקב"ה, ולכן כ' רש"י

ש"משה שמש כל שבעת ימי המלוואים בחלוק לבן", ולא כבתו"כ ששימש בכהונה גדולה (אף שהזכיר כבר לפני"ז שלענין העבודה בז' ימי המלוואים היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן), כי במשה הי' זה רק בגדר שמוש, ולא ענין בפ"ע – כה"ג³⁵.

ועפ"ז יש לבאר הא דכתב רש"י בפ' אמור דאכילת משה קד"ק נחשבת אכילת זר, כי כיון שעבודתו גם בז' ימי המלוואים היתה מצד קבלת התורה שלו, שהוא מובדל (ולמעלה יותר) מענין הכהונה (גדולה)³⁶, לכן נחשבת אכילתו בזר³⁷.

(35) להעיר מרש"י קרח (טז, ו) "כה"ג אחד . . אף אני רוצה בכך".

(36) להעיר ממשנת בפרש"י (ס"פ תצוה) "המזבח מקודש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת", דקטורת זרה ועולה שהקריבום על מזבח הפנימי דינם כאילו הקריבום במקום שאינו מקודש – ראה זבחים כז, ב ובשטמ"ק שם. לקו"ש ח"ו ע' 185 הערה 42.

(37) להעיר דשם זרות מצינו בכ"מ לא רק ב"זר" כפשוטו, אלא גם בכהן העובד במחוסר בגדים (כנ"ל בפנים); כהן היושב בשעת העבודה (זבחים כג, ב). ובפרש"י שם ד"ה לא לשיבה, לגירסא שלפנינו. ועוד.

(34) להעיר ממשנת במ"א (לקו"ש חכ"ג ע' 194 ואילך) שאף שבדרך כלל נשיאות בתורה ונשיאות דמלך הן שני גדרים נפרדים, הרי בנוגע למשה (ויהושע), נשיאותו כמלך היתה תפלה לנשיאותו בענין התורה, ולכן לא הוצרך משיחה. ע"ש.

הוראות בימי הפורים בזמננו

פורים הי' בתקופה שבה היו היהודים בגלות

בעמדנו ביום ... זו הזדמנות מתאימה ביותר להתבונן בשאלה: "מאי פורים?", מה היא משמעותו של נס הפורים – מאורע שהתרחש לפני כ-אלפיים ושלוש מאות שנה בפרס ובמדי – בשבילנו עתה וכאן?

לאמיתו של דבר הרי מבחינות מסויימות יש לפורים – יותר מאשר לימים מיוחדים ומועדים אחרים – משמעות מיוחדת לכל איש יהודי ואשה יהודי, בתוך כלל ישראל, בזמן הנוכחי ובכל מקום.

פורים הי' בתקופה שבה היו היהודים בגלות, וגם לאחר שהתרחש הנס נשארו בגלות (עד שהסתיימה בניית בית המקדש השני).

המן הבין שהיהודים הם עם אחד אפילו כשהם מפוזרים בכל העולם

מספרת לנו מגילת אסתר – וחכמינו ז"ל מסבירים זאת ביתר הרחבה – שבחינה גשמית היתה גלות פרס ומדי (התקופה האחרונה של גלות בבל) לא קשה. אדרבה: יהודים הוזמנו לסעודה הממלכתית, אשה יהודי, אסתר, היתה המלכה, ומדכי היהודי הי' מן האישים הבולטים בחצר המלך. והנה, דוקא באותו זמן קם המן הרשע להתמודד עם העם היהודי, עד כדי "להשמיד ולהרוג גו", ומהיכן לקח את התעוזה למזימה כזו?

את ההסבר ניתן למצוא בדבריו אל המלך אחשורוש: "ישנו עם אחד, מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך, ודתיים שונות מכל עם".

- המן הבין שהיהודים הם עם אחד אפילו כאשר הם מפוזרים על פני כל העולם, ושהדבר המאחד את כל היהודים הוא העובדה שהם מתנהגים לפי "דתיים השונות", לפי התורה והמצוות, שאז אין לאף אומה ולשון כל שליטה עליהם.

אבל כשרואה יהודים שמתביישים ביהדותם

ה"ה מרגיש עוז לגזור גזירה על ישראל

אבל, כאשר המן מגיע אל סעודת המלך ונתקל שם במסובים יהודים, והוא גם רואה שאיש אינו כופה עליהם דבר – אדרבה: קיים מצב של "כרצון איש ואיש" – ישנם בכל זאת ביניהם כאלה שאינם מקפידים על כשרות והם מתביישים ביהדות וכו', מגיע הוא למסקנה כי היהודים הם לא רק עם "מפוזר" אלא גם "מפורד", ואז הוא מרגיש עוז בנפשו לצאת בגזירה להשמיד עם שלם ביום אחד, דבר שלא זמם לפניו שום שונא ישראל.

דומה לו הי' – צורר היהודים של לפני יובל שנים, בדורנו.

הדרך בו ביטלו את הגזירה הי' ע"י קיום תורה ומצוות בלי פשרות

בא הפורים ומזכיר לנו כיצד הגיבו מרדכי היהודי, ואסתר המלכה, וכל כלל ישראל, עם מרדכי, על גזירת המן:

מרדכי היהודי – "לא יכרע ולא ישתחוה" לשום אדם ולשום דבר שבא להביאו לעשות פשרות ביהדות.

אסתר המלכה מעמידה בסכנה את חייה כדי לסייע להביא ישועה לעמה – "נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי".

כל היהודים שרויים בהלך רוח של תשובה ומסירות נפש במשך כשנה תמימה, למרות שיכלו להינצל בקלות על ידי שיצהירו על עצמם שהם חדלים להיות יהודים.

ואחרון אחרון חביב – ילדי ישראל, תינוקות של בית רבן, מתכנסים בהנהגת מרדכי והם נעשים חדורים ברוח מסירות נפש למען התורה והיהדות. בזכותם בפרט, יחד עם זכות כל היהודים, אנשים נשים וטף המתאחדים להיות עם אחד, על ידי תורה אחת, של ה' אחד –

- הופכת גזירת המן להיות בטלה ומבוטלת ומגיעה הישועה האלוקית, לא רק ביציאה מן המיצר אל המרחב, אלא באופן של "ונהפוך הוא", במקום שהיהודים יפחדו משונאיהם – נופל פחד היהודים על השונאים, במקום שהיהודים יכרעו ברך ל"גויי שקיט" – מפגינים היהודים שהם יהודים – "מודה בכל התורה כולה", וכו' וכו', ואז "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" מכל

הבחינות, לא רק ברוחניות, אלא גם, פשוט, בגשמיות.

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר

...ויהי רצון שבקרוב ממש תקויים תפילתו ובקשתנו אותה אנו אומרים בהבדלה, מדי בראשית כל שבוע כאשר מתחילים ימי החול והחולין: "כן תהי' לנו", "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" כפי שהיתה אז.

ומן הגאולה, עוד בתקופת הגלות, ללכת מחיל אל חיל ולהסמיך את הגאולה הזאת שנגיע מיד ונזכה לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כאשר יהי' גם קיום "כל המצוות, כל מצוה ומצוה, וכל הדינים הנכללים עמה" (ל' הרמב"ם בסוף מגילת המצות) בשלימות.

בכבוד ובברכה לשמחת פורים, פורים גדול בכלל, ובמיוחד בעניני יהודים ויהדות.

(קטעים מתוך מכתב "אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם ה' עליהם יחיו" ל' אדר א' ה'תשמ"ו.

נדפס בס' 'אגרות מלך' עמ' שסא ואילך)

עבודה - 'עורות עבודים'

- חלק ראשון -

לכך מתכוון הרבי באימרתו: עבודה מלשון עורות עבודים. עבודת ההכשרה להיות עובד הוי', שאחרי ההכשרה מתחילה האפשרות של עבודה מסודרת בעבודה אמיתית בעבודת הבורא ברוך הוא. שהרי לפני ההכשרה, לא שייך בכלל ענין העבודה, אדרבה הוא מאבד את התורה, המצוות והתפלה בכך שהוא מכללך אותן בלכלוך וזוהמא.

לעשות מעור בהמה גם - קלף דק לבן ועדין

חסידות חב"ד המחפשת בכל דבר את הנפש והנשמה שבו, ומסבירה זאת בדרך החסידית-חב"דית, בביאור והסברה שכל אחד יכול להשיג ולהבין - אומרת שבעבודת ה' ברוך הוא ישנם שני אופני עבודה.

מהו הענין של עבודה - הרי יודעים כל אלה שלמדו "תניא" או אף רק שמעו ממי שלמד ברבים. עבודה היא כמו עורות עבודים, עורות בהמה מעובדים.

כדי לעשות מעור בהמה גם - קלף דק לבן ועדין, יש להתייגע יגיעה גדולה. בראש ובראשונה מן ההכרח להסיר מהעור את השערות ואת חתיכות הבשר והחלב שנדבקו לעור מגוף הבהמה. אז משרים את העור בסיד, המבער את הפסולת ומרכז את העור. לאחר מכן זקוקים להרבה יגיעה להפיכת העור הרך לקלף דק, וזאת על ידי קירצוף וחיתוך. - לכל המלאכות הללו מן ההכרח שתהיה איזה ידיעה ואומנות - עד שהעור הגס והמלוכלך הופך לקלף דק לבן ועדין.

זהו משמעות דברי אדמו"ר הזקן שעבודה היא מלשון עורות עבודים. עבודה היינו, קודם כל, שהעובד המכין עצמו לגשת אל הקודש להיות עובד הוי' ולהתעסק בעבודה, צריך בתחילה שתהיה לו עבודת הכשרה מסויימת שיוכל להיות עובד הוי'.

אין שום הבדל אם החסרונות מלידה או עשויים

עבודת ההכשרה דומה להעבודה הגדולה של עורות עבודים, עם יוצא מן הכלל - שאין זה עור בהמה כי אם מומי בני אדם וחסרונותיהם: הן הטבעיות והרגילות הרעה שישנם בו מלידה, והן הטבעיות והרגילות הרעה שהרגיל האדם את עצמו.

יש שקרן, חונף, בעל גאווה וכו' מלידה, ויש שקרן, חונף ובעל גאווה וכו' עשוי. בעצם המעמד והמצב הרע - מצב רוחני מלוכלך - של בעל המום המוסרי האומלל, אין שום הבדל, אם כל המומים והחסרונות הם מלידה או עשויים. ההבדל נוגע רק באופן ובדרכי הרפואה של המומים הרעים. אינם דומים אופני ודרכי הרפואה שיש להשתמש בהם לריפוי המומים שמלידה, לאופני ודרכי הרפואה שיש להשתמש בהם לריפוי המומים שהאדם הרגיל את עצמו בהם.

לפני ההכשרה לא שייך בכלל ענין העבודה

והנה למרות שאופני ודרכי הרפואה שונים הם, אך יסוד הרפואה הוא בשני האופנים, שמן ההכרח להסיר את כל הלכלוך והזיהום, לרכך ולעדן את ההתקשות הגסה, דבר הבא בעבודה ממושכת קשה ומרה.

לכך מתכוון אדמו"ר הזקן באימרתו: עבודה מלשון עורות עבודים. עבודת ההכשרה להיות עובד הוי', שאחרי ההכשרה מתחילה האפשרות של עבודה מסודרת בעבודה אמיתית בעבודת הבורא ברוך הוא. שהרי לפני ההכשרה, לא שייך ענין העבודה כלל, אדרבה הוא מאבד את התורה, המצוות והתפלה בכך שהוא מלכלך אותן בכללן וזוהמא.

הענין - שבלי הכשרה עצמית - להכשיר את עצמו לעבודה - מלכלכים את התורה, המצוות והתפלה - מוזכר רבות ברשימותי בזמנים שונים ובאופנים שונים.

לפעמים מוסבר הענין בביאור ומשל על דרך מי שמניח מאכלים טובים ומתוקים בכלים בלתי נקיים - הרי הוא מאבד את המאכלים הטובים.

לפעמים מוסבר הענין שהלכלוך המוסרי מלכלך את עניני התורה והמצוות ועבודת התפלה במשל של מילוי מעי בלתי מנוקה בקמח סולת ושומן - הרי מלכלכים ומאבדים את הסולת והשומן.

ברשימה מוזכר - בקיצור - הסיפור מאחת התועודויות החסידיים בליאזנא, מה שאירע עם החסיד המפורסם ר' שמואל מונקעס [רשימה זו, יודפס בעזה"י בשבוע הבא].